महसुल मार्फत करणेत येणारी शासकिय वसुली

महसुल प्रशासनाचा मुख्य उद्येश हा वसुली आहे महसुल मार्फत विविध प्रकारचे वसुली केल्या जातात व प्रत्येक प्रकारची वसुली आकारणी रित ही वेगवेगळी आहे प्रत्येक वसुली ही वेगवेगळया लेखाशीर्षखाली शासनाकडे जमा केली जाते या लेखामध्ये आपण वसुलीचे प्रकार, आकरणी कशी करावयाची, याबाबत सविस्तर माहिती पाहणार आहोत.

महसुल प्रशासनामार्फत अ, ब व क अशा तीन गटांत करांची वसुली केली जाते .

- "**अ**" गटात जमीन महसूल कर, जिल्हा परिषद उपकर, ग्रामपंचायत उपकर, वाढीव जमीन कर, शिक्षण कर, रोजगार हमी आदींचा समावेश होतो .
- "**ब**" गटात गौण खनिज व करमणूक कर; तर
- "**क**" गटात संजय गांधी निराधार योजना, नैसर्गिक आपत्ती व तगाई आदींचा समावेश आहे.

आपण यालेखामध्ये फक्त अ गटातील वसुली बाबत माहिती पाहणार आहोत

जमीन महसुल :-

शासकिय व्याख्या महराष्ट्र जमिन महसुल अधिनियम 1966 चे कलम 2(19) मध्ये दिली आहे.

जमीनीचे आकरणी वर जो कर अवलंबुन असतो त्या करास आपण सर्वसाधारणपणे जमिन महसुल म्हणतो.यामध्ये **मुळ जमीन महसुल, जिल्हा परिषद उपकर व ग्रामपंचायत उपकर** या तीन बाबींचा समावेश होतो.या तीन बाबींची बेरीज करून जी एकत्रित रक्कम तयार होते तितकी वसुली संबधित खातेदाराकडुन जमिनबाब वसुल म्हणुन करतात

जमिन महसुल ठरविणे

जमिन महसुल हा खातेदार यांचे नावावर असलेले एकुण क्षेत्राचे आकरावर काढला जात असलेने. **या प्रकारात खातेदाराचे धारण जमिन नोंदवही म्हणजेच गाव नमुना नं 8 अ ला महत्व आहे.**

- तलाठी यांनी पुर्ण गावाचे आठ अ नमुना अद्यावत करून घ्यावा.**(१ डिसेंबर रोजी)**
- ज्या खातेदारांचा आठ अ प्रमाणे आकार 5.00 रू व किंवा त्यापेक्षा अधिक आहे अशा खातेदारांची यादी करावी. क्षेत्राचा यामध्ये संबंध येत नाही फक्त आकार पहावा
- ज्या खातेदारांचा आकार 5.00 रु पेक्षा कमी आहे असे खातेदार वसुलीस अपात्र समजावे व त्या खातेदारांचीही यादी करावी व ती माहिस्तव ठेवावी गाव नमुना नं 8 ब करताना या माहितीचा वापर करावा.
- खातेदाराचा जमिनबाब वसुल ठरविताना जमिन मुळ आकार जिल्हा परिषद सेस व ग्रामचंपायत सेस या तीन बाबी त्यामध्ये सामाविष्ट करावे लागत असलेने या बाबी खालीलप्रमाणे ठरविणेत यावेत
- **जमिन मुळ आकार** :- हा गाव नमुना आठ अ वरून तयार केलेल्या वसुलीस पात्र असणारे खातेदार यांचा एकत्र आकार असतो तो जसाचे तसा घ्यावा
- **जिल्हा परिषद सेस** :- हा सेस मुळ आकाराचे 7 पट असतो त्यामुळे मुळ आकरास 7 पट करून हा आकार काढावा
- **ग्रामपंचायत सेस**:- हा सेस मुळ आकराइतकाच असतो त्यामुळे याठिकाणी मुळ आकार नमुद करावा

- ❖ **एकुण जमिन बाब** :- वरील तीन बाबींची बेरीज केलेस येणारी रक्कम हा खातेदाराचा एकुण जमिन बाब असतो ही रक्कम मुळ आकराचे 9 पट असते
- ✓ **उदा. एका खातेदाराचे आठ अ प्रमाणे क्षेत्र 7.25 हेक्टर असुन या खातेदाराचा एकुण क्षेत्राचा आकार 5.60 रु पै आहे तर या खातेदाराचा जमिन महसुल वसुली किती ?**

खातेदाराचे जमिन बाब खालीलाप्रमाणे येईल

- ✓ **जमिन मुळ आकार :- 5.60 रु पै**
- ✓ **जिल्हा परिषद सेस :- 5.60 x 7 = 39.20 रु पै**
- ✓ **ग्रामपंचायत सेस :- 5.60 रु पै**
- ✓ **एकुण जमिन बाब :- 5.60+39.20+5.60=50.40 रु पै**

या प्रमाणे खातेदाराची एकुण जमिन बाब वसुली **50.40 रु पै इतकी असेल.**

टिप:- या प्रमाणे वसुली पावती करताना आपण पावतीनुसार बेरीज करावी व चलन करताना पुर्णांक मध्ये करावे लागते त्यामुळे पुर्णांक साठी कमी पडणारी रक्कम शेवटची पावती करताना मुळ आकार मध्ये वाढावावी व रक्कम पुर्णांक करून घ्यावी प्रत्येक खातेदाराची रक्कम पुर्णांक करू नये.

अकृषिक जमिन महसुल :-

वरील प्रमाणेच अकृषिक आकरणी ही केली जाते त्यामध्ये मुळ आकाराऐवजी अकृषिक आकार असतो व वरीलप्रमाणेच जिल्हा परिषद व ग्रामपंचायत सेस असतात.

कायदेशीर तरतुदी :-

अधिक माहितीसाठी वाचावे

- ➢ **महाराष्ट्र जमिन महसुल नियम पुस्तिका खंड 4**
- ➢ **महाराष्ट्र ग्रामपंचायत अधिनियम 1958 चे कलम 127**
- ➢ **महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम 1961 चे कलम 144 ते 155**

वाढीव जमिन महसुल :-

जमिन महसुलाबरोबरच आपणाला वाढीव जमिन महसुल ही वसुल करावा लागतो महाराष्ट्रात राबविणेत येणारी रोजगार हमी योजना अधिक प्रभावी पणे राबविणेकामी या प्रकारचा वसुल महराष्ट्रात 1 ऑगस्ट 1975 पासुन आकरणी करणेस सुरूवात झाली.

<u>महाराष्ट्र वाढीव जमिन महसुल व विशेष आकरणी अधिनियम 1974</u> अन्वये खालीलप्रमाणे वाढीव जमिन महसुल आकरणी करणेची तरतुद आहे

खातेदाराचे क्षेत्र	वाढीव जमिन महसुल
8.00 हेक्टर व त्यापेक्षा जास्त परंतू 12.00 हेक्टर पेक्षा कमी क्षेत्र असेल तर	जमिन महसुल आकाराचे 50% रक्कम
12.00 हेक्टर व त्यापेक्षा जास्त	जमिन महसुल आकाराचे 100% रक्कम

टिप :- अकृषिक जमिनीलाही वरीलप्रमाणे वाढीव जमिन महसुल आकरावा

उदा एका खातेदाराचे क्षेत्र 8.62 हे असुन त्याचा जमिन महसुल आकार 9.60 रु पै आहे तर त्या खातेदाराचे एकुण वसुली किती

सुरूवातीला आपण जमिन बाब वसुल काढु

- ✓ **मुळ आकार:- 9.60**
- ✓ **जि प सेस :- 9.60 X 7 = 67.20**
- ✓ **ग्रा.प सेस :- 9.60**
- ✓ **एकुण :- 9.60+67.20+9.60=86.40 रु पै**

आता खातेदाराचा वाढीव जमिन महसुल

8 हेक्टर पेक्षा अधिक क्षेत्र असलेने मुळ आकराचे 100 % म्हणजेच 9.60 रु पै इतका वाढीव जमिन महसुल येईल

खातेदाराचा एकुण वसुल = 86.40+9.60=96.00 रु.पै

टिप:- जमिन महसुल व वाढीव जमिन महसुल यांचे लेखाशीर्ष वेगवेगळे असलेने पावती पुस्तके वेगवेगळी असावीत व पावत्या ही वेगवेगळया करावे लागतात

कायदेशीर तरतूद :- <u>महाराष्ट्र वाढीव जमिन महसुल व विशेष आकरणी अधिनियम 1974</u>

शिक्षणकर :-

नगदी पिकांवर जो कर शासनामार्फत आकारला जातो त्या करास शिक्षणकर असे म्हणतात **महाराष्ट्र शिक्षणकर व रोजगार हमी कर अधिनियम १९६२** मधील तरतुदीनुसार तो खालीलप्रमाणे आकारणेत येतो

अ न	पिकाचे नाव	प्रति हेक्टर दर रु
१	बारमाही पाण्यावरील ऊस	१९०
२	इतर जमिनीवरील ऊस	११०
३	बागायत कापूस	४०
४	एच ४ कॉटन सीड	४०
५	हायब्रीड ज्वारी सीड	४०
६	हायब्रीड मका सीड	४०
७	हायब्रीड बाजरी सीड	४०
८	बागायती भुईमुग	४०
९	लिंबू वर्गीय फळे	८०
१०	केळी	११०
११	द्राक्षे	३८०
१२	चिक्कू	८०
१३	हळद	८०
१४	तंबाखू बागायत	१३०

वाढीव शिक्षणकर

महाराष्ट्र वाढीव जमीन महसूल व विशेष आकारणी अधिनियम १९७४ नुसार खालीलप्रमाणे वाढीव शिक्षण कर आकारणी करतात

अ न	शिक्षणकर रक्कम	वसूल करावयाचा वाढीव शिक्षणकर
१	२०० रु पेक्षा जास्त व ५०० रु पेक्षा कमी	२०० रु नंतर येणारे रक्कम चे २५ %
२	५०० रु पेक्षा जास्त व १००० रु पेक्षा कमी	रु ७५ + (५०० रु नंतर येणारे रक्कम चे ५०%)
३	१००० रु पेक्षा जास्त व २००० रु पेक्षा कमी	रु ३२५ + (१००० रु नंतर येणारे रक्कम चे १००%)
४	२००० रु व त्यापेक्षा जास्त	रु १३२५ + (२००० रु नंतर येणारे रक्कम चे १५०%)

रोजगारहमी कर

हा कर वरील अधिनियामाप्रमाणेच आकारला जातो खातेदाराचे एकूण बागायत क्षेत्र यांची यादी करावी प्रत्येक खातेदारास ०.४० हेक्टर ची सुट देणेत येते व उर्वरित क्षेत्रावर प्रति हेक्टरी २५ रु या दराने रक्कम आकारणी केली जाते

२४-०८-२०१५ **मोहसिन शेख, तलाठी- ता.कर्जत ९७६६३६६३६३**